

РОЛЬ І МІСЦЕ ІНСТИТУТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОЦЕСАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ

Т. Tatarnikova,
Applicant, National University of Civil Defence of Ukraine

ROLE AND PLACE OF LOCAL SELF-GOVERNMENTS IN INTERNAL SECURITY PROCESSES

У статті здійснено дослідження ролі та місця інститутів місцевого самоврядування у процесах забезпечення внутрішньої безпеки. Зокрема, визначено основні цілі інституту місцевого самоврядування, орієнтовані на забезпечення внутрішньої безпеки. Виокремлено загальні умови становлення місцевого самоврядування в Україні як чинника забезпечення внутрішньої безпеки. Запропоновано заходи, спрямовані на розвиток самоврядування як самостійної системи місцевої влади України задля забезпечення належного рівня внутрішньої безпеки.

Показано, що інститут місцевого самоврядування утворює систему організації місцевої влади, засновану на самостійності та відповідальності місцевих спільнот та спрямовану на підвищення ділової активності громадян та колективів, на покращення якості життя населення, на розвиток народоладдя, розширення можливостей для участі населення в управлінні місцевими справами. Становлення місцевого самоврядування – тривалий процес формування нової системи влади.

Відмічено, що становлення місцевого самоврядування в Україні характеризується створенням умов, які забезпечують організаційну та економічну самостійність територіальних органів влади. Динаміка становлення місцевого самоврядування великою мірою залежить від зацікавленості у цьому державної влади. Нажаль, в даний час у державі відсутня стабільна та довготривала політика становлення місцевого самоврядування, що, відповідно, віддзеркалюється на стані внутрішньої безпеки.

Зазначено, що переважна більшість представників органів місцевого самоврядування не бачить виходу з соціально-економічної кризи місцевого самоврядування, що склалася, тільки за рахунок внутрішніх ресурсів своєї території і розраховують на збільшення доходної частини місцевого бюджету шляхом міжбюджетних перерозподілів.

Підкреслено, що принцип субсидарності місцевого самоврядування має застосовуватися при розмежуванні компетенції державної влади та місцевого самоврядування задля забезпечення належного рівня внутрішньої безпеки, але фінансово-економічна залежність органів місцевого самоврядування робить його застосування нині практично неможливим.

The article studies the role and place of local self-governments in the processes of ensuring of internal security. In particular, the main goals of the institute of local self-government, focused on ensuring of internal security, are defined. The general conditions of formation of local self-government in Ukraine as a factor of ensuring of internal security are allocated. The measures aimed at developing of self-government as an independent system of local authorities of Ukraine in order to ensure an adequate level of internal security are proposed.

It is shown that the institution of local self-government forms a system of organization of local authorities, based on the independence and responsibility of local communities and aimed at increasing the business activity of citizens and collectives, improving the quality of life of the population, developing democracy, expanding opportunities for the participation of the population in the management of local affairs. The formation of local self-government is a long process of forming a new system of power.

It is noted that the formation of local self-government in Ukraine is characterized by the creation of conditions that ensure the organizational and economic independence of territorial authorities. The dynamics of the formation of local self-government largely depends on the interest in this state power. Unfortunately, at present there is no stable and long-term policy of formation of local self-government in the state, which, accordingly, is reflected in the state of internal security.

It is noted that the vast majority of representatives of local self-government bodies do not see a way out of the current socio-economic crisis of local self-government only at the expense of the internal resources of their territory and count on increasing the revenue side of the local budget through inter-budget redistributions.

It is emphasized that the principle of subsidiarity of local self-government should be applied when delimiting the competence of state power and local self-government in order to ensure the proper level of internal security, but the financial and economic dependence of local self-government bodies makes its application now practically impossible.

Ключові слова: інститути місцевого самоврядування, принцип субсидіарності, місцевий бюджет, місцева влада.

Key words: local self-government institutions, the principle of subsidiarity, local budget, local authorities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Неминуча трансформації всієї системи управління українським суспільством, посилення повноважень регіональної системи влади, доцільність поділу влади та ресурсів за всіма рівнями, потреба в демократизації всіх сфер життя українського суспільства, посилення орієнтації на ефективне використання місцевих ресурсів, підвищення активності населення у вирішенні політичних та соціально-економічних проблем є необхідними умовами забезпечення ефективного місцевого самоврядування. Вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Інститут місцевого самоврядування утворює систему організації місцевої влади, засновану на самостійності та відповідальності місцевих спільнот та спрямовану на підвищення ділової активності громадян та колективів, на покращення якості життя населення, на розвиток народовладдя, розширення можливостей для участі населення в управлінні місцевими справами. Становлення місцевого самоврядування — тривалий процес формування нової системи влади, і цей процес, відповідно, підлягав дослідженню з боку багатьох вчених і практиків, проте роль місцевого самоврядування у забезпеченні належного рівня внутрішньої безпеки досі залишається недостатньо дослідженою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є дослідження ролі та місця інститутів місцевого самоврядування у процесах забезпечення внутрішньої безпеки.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

— визначити основні цілі інституту місцевого самоврядування, орієнтовані на забезпечення внутрішньої безпеки;

— виокремити загальні умови становлення місцевого самоврядування в Україні як чинника забезпечення внутрішньої безпеки;

— запропонувати заходи, спрямовані на розвиток самоврядування як самостійної системи місцевої влади України задля забезпечення належного рівня внутрішньої безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Становлення місцевого самоврядування в Україні характеризується створенням умов, які забезпечують організаційну та економічну самостійність територіальних органів влади. Динаміка становлення місцевого самоврядування великою мірою залежить від зацікавленості у цьому державної влади. Нажаль, в даний час у державі відсутня стабільна та довготривала політика становлення місцевого самоврядування, що, відповідно, віддзеркалюється на стані внутрішньої безпеки. Основною причиною гальмування реформи місцевої влади на засадах самоврядування є її фрагментарність (некомплексність). Нечітко позначені цілі реформи, стратегія та тактика її досягнення, суспільно-правові механізми її проведення, не визначені соціальні групи, зацікавлені у проведенні реформи та здатні цими механізмами скористатися [1; 5].

Результатом трансформації системи влади у країні стала її децентралізація. На сьогоднішньому етапі держава не здатна здійснювати адміністративний та економічний контроль за процесами у регіонах. За відсутності чіткого регіонального законодавства можуть спостерігатися процеси уповільнення розподілу компетенції суб'єкта та муніципальних утворень на його території. Слід зазначити, що з взаємин органів державної влади та місцевого самоврядування необхідно зробити висновки, що процес формування місцевого самоврядуван-

ня, що не входить до системи державної влади, передбачає термін "розмежування компетенції" державної влади та місцевого самоврядування [2; 5].

У реальній практиці виконавча влада регіонів чинить опір розподілу власності, фінансових ресурсів, владних повноважень, тому процеси розмежування компетенції та децентралізації йдуть дуже повільно.

Становлення місцевого самоврядування потребує зміни підходів до розвитку регіонів: воно стає об'єктом управління з боку місцевого співтовариства, а не держави. У зв'язку з цим нині ведеться дискусія про необхідність запровадження принципу субсидіарності місцевого самоврядування. Відповідно до цього принципу, всі питання, які можуть вирішуватись на місцевому рівні, не повинні розглядатись у системі державної влади. Принцип субсидіарності місцевого самоврядування має застосовуватись при розмежуванні компетенції державної влади та місцевого самоврядування, але фінансово-економічна залежність органів місцевого самоврядування робить його застосування нині практично неможливим [3; 4 5].

Самофінансування місцевого самоврядування практично не реалізується. У зв'язку з цим, на перший план реформи місцевого самоврядування України висувається формування цивілізованих і ефективних міжбюджетних відносин на внутрішньорегіональному рівні.

Переважає більшість представників органів місцевого самоврядування не бачить виходу з соціально-економічної кризи місцевого самоврядування, що склалася, тільки за рахунок внутрішніх ресурсів своєї території і розраховують на збільшення доходної частини місцевого бюджету шляхом міжбюджетних перерозподілів. Боротьба на перерозподіл бюджету між регіонами розгортається навколо найбільш захищених податків — податку на прибуток та податку на додану вартість. Якщо в структурі видатків державного бюджету більшу частину становлять на видатки соціальну сферу, то структурі регіональних бюджетів значну їх частку становлять галузеві і територіальні дотації — компенсації на паливо, хліб, продукцію тваринництва, транспорт тощо, й ефективність їх використання дуже невисока [2-5].

Територіальні дотації є потужним важелем впливу на керівників органів місцевого самоврядування із боку держави, тобто фактичним механізмом державної влади. Розвиток самоврядування як самостійної системи місцевої влади України повністю залежить від забезпечення основи фінансової самостійності. У цьому зв'язку необхідним є впровадження таких заходів:

— закріплення податкових відрахувань за рівнями бюджетної системи;

— зміцнення нормативної бази міжбюджетних відносин органів державної влади та місцевого самоврядування;

— потрібно передбачити додаткові заходи щодо забезпечення неподаткових доходів місцевих бюджетів у сфері використання землі та майна;

— необхідним є вироблення методів фінансування дефіциту місцевих бюджетів;

— позначається необхідність розробляти та вводити нормативну основу для формування бюджетів місцевого самоврядування.

Всі ці заходи вимагають розробки конкретних механізмів їх реалізації та нормативного забезпечення на державному рівні (бюджетний та податковий кодекси) та на регіональному рівні задля забезпечення необхідного рівня внутрішньої безпеки. Сьогодні переважна частина цих заходів, на жаль, ігнорується.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, Для подальшого забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування необхідні:

— створення адаптованої до місцевих умов економіки;

— підтримка існуючого виробничого потенціалу (податки, зайнятість населення);

— вирішення загальнозначимих завдань щодо функціонування та розвитку комунального господарства, благоустрою, проблеми транспорту, охорони здоров'я, освіти, торгівлі, сфери послуг.

Література:

1. Бисага Ю. М., Дешко Л. М., Нечипорук Г. Ю. Міжнародна безпека, національна безпека, конституційна безпека: теоретико-правові підходи. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 4. С. 43—49.

2. Гордієнко С. Г. Сутність та зміст поняття "державна безпека". Стратегічна панорама. 2003. № 2. С. 114—120.

3. Корж І. Ф. Державна безпека: методологічні підходи до системи складових понять. Правова інформатика. 2012. № 4 (36). С. 69—75.

4. Мюджахіт Б., Стельмах А. Сучасні аспекти формування та реалізації публічної безпеки: європейський досвід. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. № 5. С. 6—17.

5. Рижук Ю. М. Забезпечення органами місцевого самоврядування прав людини в умовах воєнного стану. Київський часопис права. 2023. № 4. С. 25—30.

References:

1. Bysaha, Yu. M., Deshko L. M. & Nechiporuk, H. Yu. (2020), "International security, national security, constitutional security: theoretical and legal approaches", Porivnialno-analitychne pravo, vol. 4, pp. 43—49.

2. Hordiienko, S. H. (2023), "The essence and content of the concept of "state security", Stratehichna panorama, vol. 2, pp. 114—120.

3. Korzh, I. F. (2012), "State security: methodological approaches to the system of constituent concepts", Pravova informatyka, vol. 4 (36), pp. 69—75.

4. Miudzhakhit, B. & Stelmakh, A. (2023), "Modern aspects of the formation and implementation of public security: European experience", Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia, vol. 5, pp. 6—17.

5. Ryzhuk, Yu. M. (2023), "Ensuring of human rights by local self-government bodies under martial law", Kyiv Journal of Law, vol. 4, pp. 25—30.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2025 р.